

А АҒЛАР о дағлар иди. Јашыллана-јашыллана дурурду. Сәһәр күләји бу йерләри јовшан әтрине бурмушуду. Думан ичинде дағын дөшүнә бир топа чөйрән чықды. Ајағи хыналы бир топа кәклик-турак түркүб гәһәдләнди.

Бәләчә, көвәрк бир гыз бахдығә бахды. Доја билмәди. Чоҗ да јашыла буруни о дағи һәр күн көрүрду. Чоҗ да јовшан әтрини о һәһәйлә һәр саһән нәфәс алырды. Чоҗ да һәр күн үзү-көзү о думанын шөһиндә јуулуурду. Бу күн башга күн иди. Сәһки ураји бир гуша денмушду. Иштијәрсиз чыр-пынырды.

О даға, о думана, о үрәкә чөйрәләре бахды. Бахды әв охуду. Лап урәкдән охуду. Сәси булудла өлушән зирәвәчән гәлхди, дағлардан ашды:

Ағач олајдым
Јолда дурадым
Сән кәлән јола
Көлкә салајдым...

...1951-чи илин бир пәјиз күнү. Нәрмәзәк, зәриф бир гызы Асәф Зейналлы адына мусиги мәктәбинә кәтирдиләр. Сејид Шушинскини јәһына. Дедиләр: — әј Сејид, бир буну јохла...

Бу, јенијетмә гыз Рубабә Мурадова иди.
— Оху гызым, оху, — дејә Сејид Шушински мөһрибан-лыгла дилләнди.

Рубабә охуду. һәр шеји ундууб охуду. һәмә һөјрәнлигла ону динләди. Бахыб көрдүләр ки, Сејид долухсунуб. Көзләри һараса, узағ, лап узағ бир нөгтәјә дикилиб. Астача көкс әтүрду. Фүзулидән бир бөјт деди:

«Көзү јашыларын һәлиң, нә билсин мәрдуми-ғафил
Кәвакиб сөјрини шәб та сәһәр бидәр оландан сор...»

Сејид елә буну дејәндә һәмә баша дүшүб ки, о, гызын охумасыни бөјниб. Анчағ сорушан олмәјиб ки, о сөзләри Сејид нијә деди? Бәлкә Сејид бу сөзләри она көрә хәтирләмишди ки, гызын сәсини ешиткәк әмүрүн јашыл чағлары јәдына дүшүшүдү? Бәлкә де Сејид бу сөздә Фүзули јәдикарларындакы јангыја бәһзәр доғмәлиғ көрүшүдү? һәрәдән биләки... һәр урәкдән кечәни дуғмәлиғ олур? һәр һәндә бу сөзләр ширин сәгли бир гызын ифасына һөјрәнлиғдән, сөвинчәдән доғмушду. Бу да Рубабә сәсини динләгән һәр кәсә тамыш олған бир һиссидр.

Сәһнәмизин нечә-нечә Мөчүнү олуб. Онларын арасында һүсејнуғу Сарбак иштикәк пәрлар.

Сәһнәмизин нечә-нечә Лейлиси олуб. Илк сәһәт фәдәиләриндән тутмуш бу сурәти урәкдән кәчиб јәрәдәһәлә гәдәр. Онларын да арасында Рубабә ханым Мурадова кәвәллији илә сечкиләр. Бәлкә де сәһнәмиз Рубабә ханымла өзүчүн әсил Лейлисини тәһли? Көз јашларыјла, јангысјла, кәдәрлилә заманына үсјән гәлдиран мубәриз Лейлисини!

Опера сәһнәси Рубабә ханымын сәһәт әмүрнә дәрин-дәрин телләрлә говушуб. Рубабә Мурадованын нөгмәли әмүрүн нечә кәзәл иди, нечә ундуулмаз күнү, нечә һәмишәли јәддә гәлән хәтираси Азәрбајҗән опера сәһнәси илә бағ-лидир.

О, бу сәһнәнин Лейлиси олуб. Лейлики елә ојајыб ки, бәхәләр дүңјәдә һәр шеји ундуублар, Лейликин кәдәрине шәки олублар.

О, бу сәһнәнин Әрәб Зәнкиси олуб. Тамашачылар шир урәкли мөрд-мөрдәне бир ел гызыны алгышлайыблар.

Рубабә ханым Әслини ојајыб. Сөвдәли Кәрәмин гәлбики одларә гәләјән бир кәзәлә һәмә вурғун кәслиб.

Һәр бирине сәһәтәр әмүрүн бир пәрчасыни бағышла-мышдыр. һәр бириндә сәһәтәр гәлбини: чырпынтылары олән бу сурәтләри бир-бир сәдәләмәгә әһтиҗа јохадр.

Рубабә ханым нәји охујубса, сәһнәјә чыхыб һансы сурәти јәрәдәбса, һәмсиында урајини гојуб. Истәр Ханәндә гыз-дә, истәр Хуршуд бану ханымдә, истәр Сәһәмә ојајындә, истәр Шәһсәһәмә јәрәдәндә...

НӘҒМӘ ҮРӘКДӘН БАШЛАР...

...Рубабә ханымла үзбәүз отурмушғ. Сорғу-суәл еләмәк истәмирәм. Истәјирәм ки, елә сөз-сөзү кәтирсин. һәндән-һә-нә өзү дилләнир:

— Лап көрәликдән еш-ешијимиз нәғмәли олуб. Атам Мирзә Хәлилин дә, Баһам Кәлбә Мурадын дә јәхши охумағы олуб. Мән, атамын чалдығы нәјин сәдәләры алтында бөјүму-шәм.

— Бас сәһәтдә илк аддымларыныз!

— Сәјәндә јашадығымыз вәхләрдә Гулу Әскәрәв орада өзфәлијјәт дәрнәјинин бәди рәһбәри иди. Мәни дә чәлб ет-мишди. О вәхт «Гарәкилә», «Ләјлиғын», «Ҷе дағлар» мәһни-ларыны охујурдм. Сонра тамашалардан пәрчалар кәстәрмә-јә бәшләдығ. Күлчөһрәни, Хураһаны, Сөвилни, Күлүшү оја-һәјрдим.

Бәкијә кәлдик. Асәф Зейналлы адына мусиги мәктәбиндә тәһсил алыр, һәм дә филармониянын хорунда охујурдм.

— Опера сәһнәсина кәлмәјинзин тарихчәси нечә олуб?

— Хорда охуғуғм вәхт бир күн мәнә дедиләр ки, бас сәһнәдән дүш, о јолдаш сәһнәне сәһбәт еләмәк истәјир. Бас-дым, бир мөһрибан сифәтли кишијиди. Деди ки, гызым, сәси-ни јохламағ истәјирәм. Мөгсәдим вәр сәни операја апарым. Бәләчә кәлдим операја. О дедијим адам кәзәл тәрзәнимиз Бәһрәм Мәнсуров иди. Операда гәзәндығим бүтүн уғурлар үчүн ән өзвәл она миннәтдәрәм.

— Рубабә ханым, сизин әсас ифачылығ фәалијјәтиниз сәһнәјә бағлыдыр. Шүбһәсиз ки, сәһнә илә бағлы илләри-низ марағлы кәчиб, јәддә гәлән епизодлар олуб. Онлардан хәтиринизә кәләһләри вәрса...

— Мәһин сәһнәдә јәрәтдиғым образлар ичиндә, әлбәт-тә ән чоғ сәвдијим Лейлидир. Јәгин елә бунә көрәдик ки, јәддә гәлән ширин хәтирәләрин чоғу «Лейли вә Мөчүнү» опера-расыјла бағлыдыр. һүсејнагә һачыбәбәјовла биркә чыхы-шыш һәч вәхт јәддәндән чыкмаз. һүсејнагә тоғуада кәдәсјиди. Мудријәтдән хәһш еләди ки, гојун Рубабә ханымла биркә бир јол чыхыш едим. О дәмәк дејидим ки, һүсејнагә сәһнә-ни Мөчүнү ролу ојајыб тарк етмәк. истәјирдән. Јох. Ахы, вәхтилә һүсејнагә сәһнәмизин илк Лейлиләриндән олуб. Бу бәлкә де һачәндә бәри урәјиндә долашан нәсрәти оутмағ үчүн иди.

— Јәгин ки, бу сизим, «Лейли вә Мөчүнү»лә бағлы хәтирә-ләримиздән биридир!

— Еләдир. Хәтирәләр о гәдәр чоғдур ки, адам билмир һәнсыны јәдә сәлсин, һәнсыны десин. һә, 1956-чы илин пәјиз-

шындакыны инандыра биләсин. Елә еләјәсин ки, о да сәни дү-шүнәни дүшүнсүн, һиссләриниз говушсун бир-биринә. Ифандә урајин вәрса, һәр кәси инандыра биләчкәсин. Бах, әсил сәһәт будур. О, урәкдән башланыр!

...Рубабә ханым охујур. Урајимизә мөһаббәтин ишығы дү-шүр. Бир ширин сәс гығылчым-гығылчым олуб, сөпиләр кә-шүлләрә. Анчағ јәниг кәтирмир, јәнигы оवादур. Истәјирсән гәһәд алыб учасан. Бу сәси динләдикчә дүјүларын булағ кимн дурлуран.

Республиканын халғ артисти Рубабә Мурадова охујур. Кә-зәллијә, үләјијәтә чән атырығ. Дағлардан ашан бир шөләлә-нин кәтирдјин сәһинлик јәјилыб гәлбләримизә...

Рафаел ҺҮСЕИНОВ.

Рубабә Мурадова.

Сәһнәдәки нәғмәли әмүрн бир акы...

зында көркәмли һинд кинорежиссору Рач Капур Бәһијә кәл-мишди. «Лейли вә Мөчүнү» вәрирдик. Тамаша гуртаран ки-ми әлләримиз сыхды, һөјрәнлиғыны билдирди. Тамиз фарсаҗә дәннәширды. Она көрә де бир-биринизин јәхши баша дүшүр-дүк. Деди ки, сизин ифәјә бәхә-бәхә алғына кәзәл бир фикир кәлиб. «Лейли вә Мөчүнү» филми јәрәтмағ. Рач Капур мәнә бу филмав Лейли ролуну ојамағ үчүн һиндистанә кәтмәји тәхлиф етди. Етимад үчүн тәшәккүрүм билдирдим. Анчағ бурда ишим һәддән чоғ олдуғундан кәдә билмәвәјимин де-дим.

Рубабә ханым сәһбәтинә ара вәрди. Урајимдән кәчди ки, көрәсән Рубабә Мурадова ифасына: динләјики сәвкисинин әсил сәбәби нәдир? Рубабә ханым урајимдән кәчәни кәзәл-римдәнчә охуду...

— Сәһнәтин дә өз гәрибәликләри вәр. Көрәк һәмишә гар-